

zelbe. A háromszor hazatérő, az irodalomszervező, az *Erdélyi történet* című trilógiát megteremtő Bánffy Miklós emlékezetét Cs. Nagy Ibolya idézte. A Dsida Jenő Baráti Kört húsz évvel ezelőtt Egerben életre keltő és azóta eredményesen működtető Lisztóczy László a kör névadója és Kós Károly barátságát állította reflektorfénybe. Minthogy stilisztikai tanul-

mányokban nem nagyon bővelkedünk, ezért is örülünk a kötetzáró tanulmányoknak (Kabán Annamária: *Őszi csodák*. Négy Reményik-vers szövegépítése; Sájter Laura: *Az ellentét jelentésképző ereje Bánffy Miklós A nagyúr című drámájában*), amelyek szervesen egészítik ki a konferencia tematikai spektrumát.

Cseke Péter

VERBUM CARO FACTUM

Geréb Zsolt: *Teológiai tanulmányok 2005–2016*

■ Geréb Zsolt professzor, újszövetségi biblikus tavaly megjelent tanulmánykötetét tartja kezében az olvasó. A borítólapon a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet dísztermének stukkódíszje látható, mely az élet és a feltámadás jelképe. Az itt szereplő aranybetűs felirat a Jn 1,14 vulgatabeli olvastata: *Verbum caro factum est*, vagyis: Az Ige testté lett. Sokatmondó ez a felirat, hisz ez a mondat az üdvtörténet döntő mozzanatát jelöli. Krisztus, az Ige, Isten Fia testet öltött, s ekkor megkezdődött a világ utolsó korszaka, amit eszkatonnak szoktunk nevezni. Az eszkaton Krisztus visszajövetelével ér véget, jut teljességre. S addig is a mindenkori jelen idő azért adatott, hogy az írott, a hirdetett és a jelszerű Igével éljünk. Idén, 2017-ben, amikor a reformáció 500. évfordulóját ünnepeljük, különösen fontos, hogy az írott igét, vagyis a Szentírást olvassuk, megértsük, tanítását hirdessük. Ezért vissza kell nyúlni a forrásokhoz (ad fontes), a biblia eredeti nyelveihez (héber, görög, arám), és emellett figyelembe kell venni azokat a történeti körülményeket, amelyek az egyes igeszakaszok vagy bibliai könyvek keletkeztek, hogy üzenetüket igazhirdetőkként helyesen

fogalmazhassuk meg a ma embere számára.

Geréb Zsolt professzor *Teológiai tanulmányok* címet viselő kötete ebben kíván segítségünkre lenni. Célközönsége nemcsak az újszövetségi biblikateológia művelői, teológiai tanárok, diákok, lelkipásztorok, hanem bárki, akit a Biblia világa foglalkoztat. A szerző tizenöt biblikateológiai dolgozatot, majd néhány igetanulmányt közöl, s végül néhány újfent megjelent biblikus művet ismertet.

Az itt közölt írások a szerző tizenegy évi kutatómunkájának eredménye. *A Teológiai tanulmányok* elődje az *Újszövetségi tanulmányok* (1969–2004) címet viselő kötet, mely három és fél évtized szellemi termékét képezi. *A Teológiai tanulmányok* című kötet tartalmilag három fő részből áll: biblikus dolgozatok, igetanulmányok, recenziók.

A szerző munkájában tizenöt biblikus dolgozatot ad közre, melyek főbb témái: ekléziológia s ezen belül a gyülekezet vagy az egyház építésének mikéntje, a keresztyének újjászületése, reménysége (1Pt 1,3–9) és felelőssége (1Pt 2,11–17).

Szerzünk a thesszalónikai gyülekezethez írott levelek alapján fejti ki

Pál apostol egyházszemléletét analitikus módszert követve, melyben az egyházra, gyülekezetre vonatkozó kifejezéseket és perikópákat vizsgál. A gyülekezet Istené és Jézus Krisztusé, de ugyanakkor a Krisztusban hívők közössége, mely jól meghatározott földrajzi koordináták között – jelen esetben Makedónia fővárosában, Thesszalonikában – él. Erre utal a görög nyelvből átvett eklézsia szavunk is, mely egyszerre jelöli a helyi gyülekezetet és az Anyaszentegyházat. A gyülekezet tagjait Pál apostol szenteknek, atyafiaknak és hívőknek nevezi. Szentek, mert Krisztus hívta el őket, és az Ő szolgálatában állnak. Atyafiak, mert Krisztusban testvérek és ugyanannak a mennyei Atyának gyermekei. A hívők jelző a gyülekezet tagjainak keresztyén, azaz Krisztus-követő voltára utal.

Geréb Zsolt jelen tanulmánykötetének újszerűsége abban is rejlik, hogy összefüggést fedezett fel a Jézus-tradíció és Pál apostol thesszalonikaiakhoz írott levelének magyarázatával. Pál apostol akkor hivatkozik Jézus szavaira (agraphon), amikor ezt a gyülekezet Sitz im Lebenje feltétlenül megkívánja. Ide tartozik az elhunytak felőli aggodás elosztatására idézett, Pál apostol kora előtti Jézusról szóló hitvalló formula (1Thessz 4,14) is, vagy az apostolnak az eszkatologikus rajongás (Maksay Albert által használt kifejezés) lecsendesítésére vonatkozó értelme, miszerint a Krisztust visszaváró híveknek ébereknek és józanoknak kell lenniük (1Thessz 5,6).

Emellett a szerző különös gondot fordít arra is, hogy megszólaltassa genfi reformátorunk, Kálvin János, valamint Tavasz Sándor, az újreformatori teológia egyik erdélyi képviselőjének írásmagyarázati elveit is. Ezek között említendő az, hogy a Szentírás nem más, mint Isten kijelentése, továbbá a Sola Scriptura reformatori elv, miszerint a hit és a hit-

tudomány egyedüli forrása a Szentírás. Továbbá közismert református írásmagyarázati elv a Szentlélek belső bizonyosságtételéről szóló tanítás, tudniillik az, hogy a Szentlélek ihlette a Szentírás íróit (2Pt 1,21). De ma is a Szentlélek vezeti az igehirdetőt, hogy megfejtse a Szentírás üzenetét. S hogy az üzenetmegfejtés helyes legyen, az igehirdetőnek nem szabad megfélemlenie Luther híres mondásáról, miszerint a Scriptura Sacra sui ipsius interpres, azaz a Szentírás önmagát magyarázza. Kálvin nyomán elutasítjuk az allegorikus magyarázati módszert, s ehelyett a történetkritikai módszert tartjuk mérvadónak. Ám a történetkritikai módszer is csak akkor célravezető, ha a Szentírás elbeszéléseiben nemcsak pusztán történeti tényeket keresünk, hanem felismerjük benne Isten üdvözítő cselekedetéről és a Jézus Krisztus megváltói munkájáról szóló bizonyosságtételt.

A tanulmánykötet második részében hét igetanulmányt talál az olvasó, melyekben a szerző az egyházi év különböző alkalmaira vonatkozó perikópák magyarázatát adja, melyekhez prédikációvázlat is tartozik. Ezek az igetanulmányok kortörténeti felvezetővel kezdődnek, s rövid exegézist követően a mai ember és gyülekezet helyzetéhez igazodó bibliai tanítást ad. Széles körű a textusválasztás is, mivel a szerző az Újszövetség hermeneutikai szempontból nehezebb perikópáinak magyarázatára vállalkozik, mint például a hétpecsétes könyv felbontása (Jel 5,1–6 (7–14)) vagy a Zsidókhöz írott levél prológusára (Zsid 1,1–4) vonatkozó magyarázat, melyben szemlélteti Jézus Krisztus hármastisztét (pap, király, próféta). Szintén a Zsidókhöz írott levélből merített textus alapján fejt ki, hogy mi reformátusok miért nem imád(hat)juk az angyalokat, jóllehet az angyalok Isten követei, hírnökei (Zsid 1,5–14). Sajátosan protestáns hangú igehirdetési vázlatot

közül a hit–hitetlenség kérdésében (Jn 12,37–43), amit a böjti időszakra ajánl. János evangéliumának egyik sajátossága a jelen eszkatológia, ami szerint az ember feladata a jelen pillanatban Jézus Krisztus személye mellett vagy ellenében dönteni. Az előbbi a hit, az utóbbi pedig a hitetlenség. Erre a döntéshozatalra hívja a mai igehallgatókat is a Jn 12,37–43 alapján írt dispositiójában.

A *Teológiai tanulmányok* harmadik fejezetében frissen megjelent biblika-, rendszeres teológiai és egyháztörténeti kiadványok ismertetését találjuk. A szerző a recenziók sorában két Bolyki János-kötetet ajánl az olvasók figyelmébe. Az egyik a jól ismert János-kommentár – *Igaz tanúvallomás. Kommentár János evangéliumához* (2001), a másik pedig a József és Aszeneth antik regénynek a Bolyki-féle fordítása. Pontos címe: *Ókori regény József pátriárkáról és feleségéről, az egyiptomi Aszenethről* (2005). Ez utóbbi kötet József pátriárkának Aszenethel, az egyiptomi főpap lányával kötött házasságáról szól. Ez az intertestamentális korban keletkezett ismeretlen szerzőjű mű (Kr. e. 100 és Kr. e. 117 közöttre datálható) előrevetíti az Újszövetség által hirdetett megbocsátás-gondolatot. Továbbá ismerteti Kozma Zsolt *Jézus Krisztus példázatai* (2002) című kiadványát. Kozma Zsolt professzor e kötetében 37 újszövetségi példázatot magyaráz, melyben az alábbi szempontokat követi: szövegelemzés, tör-

téneti helyzetleírás, címzett, kép és szó, üzenet és Ige. Hans Klein professzor Lukács evangéliumához írott kommentárjának (*Das Lukasevangelium. Mayers Kritisch-Exegetischer Kommentar über das Neue Testament*) fő erényeit Geréb professzor abban látja, hogy miközben a harmadik evangéliumot történetkritikai módszer segítségével magyarázza, nem hagyja figyelmen kívül a teológiai írásmagyarázatot (hermeneutika). S emellett világosan fogalmaz, véleményét nem erőlteti az olvasóra. Lukács evangéliuma célkitűzését Hans Klein nyomán Geréb Zsolt így összegzi: Lukács evangéliuma beszámoló-jellegrű leírás Jézus életéről, mely arra hív, hogy Jézus Krisztust kövessük. A továbbiakban szerzőnk Riemer Roukema *Gnózis és hit a korai keresztyénységben. Bevezetés a gnoszticizmusba* rendszeres teológiai munkájával foglalkozik. Egyháztörténeti vonatkozásban két a puritán irodalmat népszerűsítő tanulmánykötetet méltat: Petrőczy Éva: *Kagylókiáltással harangozni. Újabb tanulmányok a puritán irodalomból*, illetve Medgyesy Pál írói munkássága Petrőczy Éva kutatásai alapján. *Nagyságodnak alázatos lelki szolgálója*.

Jelen tanulmánykötete a szerző sokoldalúságát és nyitottságát bizonyítja, mivel nemcsak vallja, hanem gyakorolja is nemcsak a biblikusokkal, hanem a rendszeres teológia és egyháztörténet művelőivel való párbeszédet.

Zsizsmann Endre